הלכה · משנה תורה · מפרשים · ראשון לציון · ספר מדע

ראשון לציון על משנה תורה, הלכות יסודי התורה

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על משנה תורה, הלכות יסודי התורה

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-משנה-תורה-הלכות-יסודי-התורה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ו 4
הלכה ד 4

פרק ו

הלכה ד

כתב אל"ף למ"ד מאלקים יו"ד ה"א מהויה אינו נמחק וא"צ לומר יה שהוא שם בפני עצמו מפני שזה השם מקצת שם המפורש הוא אבל הכותב שי"ן דל"ת משד"י, צד"י בי"ת מצבאות הרי זה נמחק. וכתב הראב"ד בהשגות וז"ל כתב אל"ף למ"ד מאלקים, א"א, זה אינו כלום שלא אמרו אלא באל"ף למ"ד מאלקים ויה מה' אבל שי"ן דל"ת משד"י וצ"ב מצבאות הרי אלו נמחקים עכ"ל. והשגה זו לא נודעה כי הם הם דברי הרמב"ם. וראיתי להר"ם אלשקאר דדעת הראב"ד היא להתיר למחוק ש"ד משדי וצ"ב מצבאות אפי' אחר שנכתבו שדי וצבאות שלמים ואין בדבריו ממש בין מצד האמת מצד עצמו בין מצד ישוב לשון ההשגה.

והכסף משנה כתב דהשגת הראב"ד היא על מה שכתב הרמב"ם וא"צ לומר שכתב יה שהוא שם בפני עצמו וסובר ראב"ד כי טעם איסור שם יה מהויה הוא לצד מעלת שם המיוחד לא לצד שהוא שם משמות שאינם נמחקים וטעם אל מאלקים הוא לצד שהוא שם בפני עצמו ולא גרע לצד שנכתב מאלקים ודעת רמב"ם הוא כי יה הוא משמות שאינם נמחקים וטעם שלא מנוהו בברייתא בכלל שמות שאינם נמחקים הוא לצד היותו מקצת שם המפורש חלה עליו הקדושה ע"כ. ולדעת הרב קשה למה כתב הראב"ד אבל שי"ן דל"ת משדי וכו' כיון שכל עצמו בא למעט איסור מחק יה בפני עצמו אין מקום לומר זה עוד עיקר ההשגה על שם יה לא הוזכרה בדברי ראב"ד כי דברי ראב"ד הוא עצמו לשון הברייתא שבה פי' הרמב"ם ז"ל ואמר וא"צ לומר יה שהוא שם בפני עצמו והגם שהכ"מ נתחכם ואמר שעיקר דברי ראב"ד הוא לומר אין עוד מלבד המוזכרים בברייתא זה אינו דיוק שהרי כתב רמב"ם ז"ל וא"צ לומר וכו' ועוד שאין חלוקה שהוסיף רמב"ם באיסור שם יה היא מקוטב השנים אל מאלקים יה מהויה שכתב בברייתא ומן הראוי היה לו להשיג מברייתא דקתני שמות שאינם נמחקים ולא מני שם יה והיתה צודקת ההשגה. ומה שכתב ג"כ הרב בעל כ"מ דהרמב"ם ישב שטעם שלא מנה בברייתא שם יה הוא לצד היותו מקצת שם המפורש לזה חלה עליו הקדושה זו אינה תשובה כי מנין לו דבר זה. (ואל) [ואם] תבוא ללכת אחר הסברא גם אות יו"ד משם ההויה חל עליה קדושה ועוד וכי רמב"ם נעשה תנא לגזור דינים מעצמו לומר מסברתו כיון ששם יה הוא משם המפורש אינו נמחק.

ולעמוד על עיקר מחלוקת ראב"ד ורמב"ם ז"ל אערוך עיקרן של דברים. גרסינן בפרק שבועת העדות דף ל"ה וז"ל ת"ר כתב אל מאלהים יה מהויה הרי זה אינו נמחק שי"ן

דל"ת משדי צ"ב מצבאות הרי זה נמחק ע"כ. ויש לדקדק בדברי הברייתא מ"ט לא אסרינן אלא אל ויה ולא ש"ד וצ"ב ממה נפשך אם מקצת השם מקודש כשם אסרינן גם צ"ב ש"ד ואם מקצת השם אינו מקודש לא אסרינן גם אל יה. ויש לומר בב' אופנים הא' כי להיותו סובר תנא כי יה ואל הם שמות שאינם נמחקים לזה אסור למוחקם משא"כ ש"ד וצ"ב שאינם שמות. וא"ת אם הם שמות שאינם נמחקים מאי קמ"ל תנא סד"א דוקא שנתכוין לכתוב יה או אל שהם שמות שלמים אבל בכה"ג שאינם אלא חצי שם לא קמ"ל זו היא שיטת רמב"ם ז"ל בפי' הברייתא ולזה כתב כי שם יה בפני עצמו כל שכן דאסור כי מדברי הברייתא משמע כן כנזכר ועוד לו ראיה לדרך זה ממס' סופרים ומירושלמי פ"ק דמגילה שאמרו וז"ל הכותב אל מה' אותיות יה מד' אותיות אינם נמחקים מפני שיש שמות כיוצא בהם עכ"ל. הרי לך דעת רמב"ם ז"ל ולדרך זה טעם איסור שם אל מאלקים כטעם איסור שם יה מהוי"ה וכל זה כפי גירסא שלפנינו לא לגירסת ויניציא.

והפן הב' הוא דאשמועינן תנא חידוש באל וחידוש ביה חידוש באל להיותו שם בפני עצמו תנא כיון דיה ואל מצינו שהם שמו של הקב"ה הגם (שאינם) [שהם] נמחקים, להיותם באים משמו יתברך שנתכוין לכתוב שם אלקים ושם הויה ובאו שני שמות אלו מהם (כדינם) [דינם] כשם עצמו משא"כ צ"ב וש"ד אינם שם להחשיבם לאסור מחיקתם וזוהי דעת ראב"ד בפי' הברייתא והכריח כן ולא בחר בדרכו של רמב"ם ז"ל ממה דגמר התנא למילתיה ואמר אבל צ"ב מצבאות וכו' בשלמא לדעת ראב"ד כי שם יה אינו שם בפני עצמו משמות שאינם נמחקים איכפל תנא לאשמועינן היתר בצ"ב וש"ד כי היכי דלא תטעה מדבריו באיסור יה מהויה ותאמר כי היכי דיה מהויה הגם שאין לו דין איסור מחיקה כיון שבא מהויה אסור גם צ"ב מצבאות יהיה כן והגם כי יה מצינו שה' נקרא כן מה בכך אם הוא נמחק אבל לדעת רמב"ם דשם יה הוא משמות שאינם נמחקים כשם אל מה מקום לטעות בצ"ב וש"ד לאוסרם דאיצטריך תנא למימר אבל צ"ב וכו' פשיטא דאין לנו לדמות וזו היא השגת הראב"ד שכתב על דברי רמב"ם אינו כן שלא אמרו אלא וכו' אבל ש"ד משדי וכו' פי' דון מינה מדאיכפל תנא למימר אבל צ"ב וכו' ש"מ דיה בפני עצמה כצב ושד שאינם משמות שאינם נמחקים. ומעתה כל דברי תנא דברייתא צריכי דאי תנא אל מאלקים ולא תנא יה מהויה הוה אמינא דוקא לצד היותו בפני עצמו משמות שאינם נמחקים משא"כ יה מהויה ואי תנא יה מהויה הוה אמינא מעלה עשו בשם המקודש משא"כ אל מאלקים הגם דהוי שם בפני עצמו השתא לא נתכוין לכתוב קדושת אל קמ"ל. ואי לא סיים בה אבל צ"ב וש"ד וכו' הוה ס"ד לטעות מיה והייתי אומר כמו כן בכל הז' שמות דכל ב' אותיות מהשם ישנם באיסור מחיקה והך דירושלמי

ומסכת סופרים אין ממנה קושיא להראב"ד ואדרבה למאן דדייק שפיר לישני דרבותי טפי משמע כראב"ד ממה דקאמר מפני שיש שמות כיוצא בהם ע"כ. ומן הראוי היה לו לומר מפני שהם שמות בפני עצמן ולא גרע קדושתייהו במה שרצה להשלים שם קדוש קדושה על קדושה וממה שאמר מפני שיש שמות כיוצא בהם הראה לדעת שהכונה היא כמו שפירשתי לדעת ראב"ד דכיון שיש שם כיוצא בזה הגם דמותר כשם של שלום נאמן וכדומה כאן שבא ממקום קדוש אינו נמחק.

ואל תקשה לדרך זה שאנו מפרשים אומרו שיש שמות כיוצא בהם שהכונה היא הגם שנמחקים בפני עצמן והלא שם אל אינו נמחק כי יכולין אנו לומר שאמר טעם הצודק בשניהם באל וגם ביה. ולהרמב"ם איכא לשנויי מה שהשיג הראב"ד ז"ל על זה הדרך דאי לא דסיים תנא אבל ש"ד משד"י וצ"ב מצבאות לא היינו יודעים דסובר תנא בשם יה דאסור והיינו אומרים דאוסר תנא גם מקצת השם הגם שאינו שם וה"ה צ"ב וש"ד וממה דסיים בה אבל צ"ב וש"ד וכו' אנו יודעים דדעת תנא דשם יה גם כן אסור למוחקו ולא סבירא ליה דאיכא חשיבות להיותו שם הגם (שאינו) [שהיא] נמחק כדכתיבנא לדעת ראב"ד. ומה שדקדקתי מהלשון לסיוע דברי ראב"ד גומעו חיה ויכולין דבריו לסבול ודו"ק.

וכל זה לגירסא שלפנינו בדין שלפני זה שכתב רמב"ם בשבע שמות שאינם נמחקים שמנה בכללם שם אל אבל לגירסת ויניציא שלא מנה שם אל עם שבעה שמות יתיישב הענין מאופן אחר כי לאותה גירסא מסתברא לי כי שם אל אין בו איסור מחיקה והגם דחזינא להרב בעל כ"מ שהביא אותה גירסא דויניציא וכתב דלאותה גירסא טעם דלא מנה שם אל משום דהוי בכלל אלוה אלהים ע"כ. והנה הרב עצמו שדא ביה נרגא אמאי איצטריך למיכתב אלוה כיון דהוי בכלל אלקים ובר מן דין אין דבריו נראים כי ממה דכתב רמב"ם בשם יה וז"ל מפני שזה השם מקצת שם המפורש הוא ע"כ משמע דלא הספיק היות מקצת משם שאינו נמחק ועכ"פ דעת הראב"ד לכשנאמר שלא כתב רמב"ם שם אל במספר השמות כפי גירסת ויניציא מהסתם כן דעת ראב"ד ממה שלא השיגו וממה דחזינא דאפי' שם יה שהוא חלק משם המפורש סובר ראב"ד דלא הוי שם כש"כ שם אל ולפי זה מה טוב ומה נעים דרכו של ראב"ד שפירשתי כי בין שם אל בין שם יה כפי זה אין בהם דין מחיקה אלא דלהיותם שם ובאו משם שאינו נמחק אינם נמחקים. אלא דלהרמב"ם לא לנו דרכו כי כל טעמו דרמב"ם למה שפירשתי הוי ממה שאסר תנא יה מהויה למדנו שהוא שם ולפי מה שאנו אומרים כי שם אל גם לדעת רמב"ם אין בו

איסור מחיקה ואע"פ כן אסרו תנא א"כ גם שם יה לא הוי שם ואסרו תנא ומכח זה דוחה אני גירסת ויניציא ובוחר בגירסא שלפנינו: